

Zetetika

~ 10 ~

Staša Vujičić Stanković

Lično iskustvo (i njegove zamke),
memorija i sećanje

Svedočenje

- Pouzdanost svedočenja je praktično ravna nuli!
- Primer:
 - „Kada bi se neko opekao, moj deda je izgovarao jednu bajalicu i opekotina bi odmah prošla!“
- Dva osnovna faktora:
 - neobjektivnost svedoka
 - kvalitet širenja svedočenja

Svedočenje

- Neobjektivnost svedoka
- Višestruki izvori problema:
 - obmana čula (svetlosne mrlje kao NLO)
 - svedok koji je žrtva obmane
 - prirodni fenomen koji je svedoku nepoznat (bio-atrakcija)

Bio-atrakcija

Ovaj fenomen dolazi iz izvesnih delova mozga (epifize,...) koji, kada se aktiviraju daju permanentno elektromagnetno zračenje... Izvršili smo seriju eksperimenata u saradnji sa Institutom za neurohirurgiju Burdenko Odseka za teorijske probleme Ruske akademije nauka...

LA PLUS ATTACHANTE DES FEMMES

Bio-atrakcija

Elle s'appelle Kristina Zerva, elle est Bulgare mais vit en Afrique du Sud et est si particulière qu'elle est capable d'attirer à elle, comme un aimant humain, tous les articles contenant du fer. Les médecins qui se sont penchés sur son cas ne trouvent aucune explication à ce phénomène, mais il est clair que Kristina est une femme particulièrement attachante. Malheureusement, un bon conseil : si vous avez un cœur artificiel ou une prothèse métallique, gardez vos distances !

Bio-atrakcija

- Zajedničko na slikama?
 - stranac iz daleke i nepoznate zemlje (Bugarin,...)
 - naučnici su proverili (iz dalekog instituta) **Autoritet!**
 - ilustrovano fotografijama
 - svi gvozdeni objekti su na goloj koži
 - teški i dugački delovi su okrenuti na dole
 - **Ali magnet deluje i kroz tkaninu,
a magnetno polje raspoređuje na slučajan način...**

A kod nas?

utorak 1.03.2011 | 18:16

Dečak-magnet iz Vlasotinca

Izvor: B92

Vlasotince – Sedmogodišnji Bogdan Ivković iz Vlasotinca ima neverovatnu sposobnost da na svoje telo, poput magneta, može da privuče i zalepi bilo koji predmet.

Lekovito dete

Energijom koju poseduje **on je izlečio svoju majku od epilepsije**, a komšiji je **ispravio reumatični prst**.

Roditelji još ne znaju o kakvom fenomenu je reč, ali kažu da neće dozvoliti da mu ovaj „talenat“ pokvari detinjstvo.

Bogdan Ivković je učenik prvog razreda, vedar i nasmejan, ni po čemu se ne razlikuje od druge dece, osim što njegovo telo može da privuče bilo koji predmet.

Na svoj grudni koš Bogdan, pored metala, može da zalepi i staklo, keramiku, plastiku, čak i predmete koji su teški par kilograma. Ivkoviće svakodnevno zovu ljudi koji misle da bi Bogdan svojim darom mogao da ih izleči od teških bolesti. Njegov otac kaže da, iako su nezaposleni i supruga i on, **to nije način da dođu do novca**. Oni žele da, kao i druga deca, i njihov sin ima bezbrižno detinjstvo. Njegovu energiju ne može da podnese jedino njegov stari računar koji se kvari čim Bogdan počne da igra svoju omiljenu video igru. **Njegov san je da ima internet i laptop** kome to neće smetati.

Vlasotinčanin

Bio-atrakcija

- Ako nema magnetizma, ima prijanjanja!
- Potreban je materijal koji je lepljiv, nije otrovan i koji se može oprati, kao npr., šećerni sirup ili med koji se suše na koži, a ne sija!

Svedočenje

- Problemi samog svedoka:
 - lažne uspomene (proces koji se odvija 15 godina posle ubistva)
 - pozitivna predstava o sebi samome
 - kognitivna disonanca

Sindrom lažnih uspomena

... je pojava uspomene na događaj koji se nije nikada dogodio ili izmenjena uspomena na stvarni događaj.

Predstava o sebi samome

ljudska je tendencija da se stvari interpretiraju na način koji čoveku dodaje pozitivne vrednosti

- Primer:

	Stvarni razlozi
Dao sam 100 dinara prosjaku jer sam plemenit!	Prosjak je imao izgled opasnog razbojnika.
Platio sam kafu svima...	Hteo sam da izvadim svoj novi novčanik od zmijske kože da bih se pokazao pred društvom...

- Razlog kome se pribegava svesno sa namerom da se odagnaju neprijatni detalji ili razlozi!

Elizabeth F. Loftus

Elizabeth F. Loftus (1944 -), psiholog, bavi se istraživanjem memorije i sećanja

Ispitanicima je prikazala saobraćajnu nesreću.

Pola njih je dobilo lažnu informaciju o događaju:

stop znak koji su videli je znak prava prvenstva.

Druga polovina nije dobila ove lažne podatke.

Na kraju, kada se od ispitanika traži da se sete onoga što su videli,

sećanje većeg broja ispitanika prve grupe je da je postojao znak prava prvenstva,

dok je značajan broj druge grupe odgovorio tačnije.

Sećanje

- Da li to znači da se sećanje može „umetnuti“, tj. izmeniti?
- Odgovor je **DA**.
- Većina sećanja iz detinjstva nam je nametnuta od strane roditelja.

Eksperiment

- Pokušajte da se setite kako ste jutros izgledali dok ste doručkovali. Kako je izgledalo Vaše okruženje?
- Velike su šanse da vidite scenu iz perspektive nekoga ko je gleda, kao da Vi gledate sebe na televiziji.
- Ali, ovo sećanje nije ispravno jer smo verovatno jedino videli svoje ruke ili tanjir ispred sebe. Naš mozak konstruiše sve ostalo, uključujući i prikaz scene iz perspektive!

Kognitivna disonanca

Fridrih Niče (1844 - 1900)

- Moje sećanje kaže – „uradio sam to!“
- Moj ponos kaže – „nisi mogao da uradiš to.“
- Moj ponos ne popušta.
- Moje sećanje popušta.

Kognitivna disonanca

Kognitivna disonanca je pojam iz psihologije i odnosi se na stanje kada osoba ima jedne ideje, stavove ili uverenja, a postupa u suprotnosti sa njima. Ili kada osoba ima određena uverenja, a sve činjenice u suprotnosti sa tim uverenjima.

Tada se javlja nelagoda, stres. Prema teoriji kognitivne disonance, osoba (nesvesno) pronalazi način da se izbori sa stresom, umanjujući značaj situacije, ideja, stavova i slično...

Kognitivna disonanca predstavlja **unutrašnji konflikt** i traženje izgovora dok se konflikt ne reši.

Kognitivna disonanca - primeri

- „Protivnik sam surovosti nad životinjama, ali volim koridu.“
- Odbrana promenom teme:
„Korida je veština, umetnost i to sa jakim simboličkim značenjem.“
- Relativizacija (da bi se prikrila surovost):
„Korida nije klanica, već prava borba gde svako ima svoju šansu.“

Kognitivna disonanca - primeri

Pušači i njihovi izgovori:

- **Funkcionalan pristup:**
 - „Pušenje me smiruje kada sam pod stresom.“
 - „Pušenje mi pomaže da se bolje koncentrišem.“
- **Smanjivanje, redukcija – dodavanje elemenata u korist jedne od opcija ili prikrivanje ili zataškavanje pojedinih elemenata:**
 - „Medicinske tvrdnje da je pušenje štetno su preterane.“
 - „Mora se umreti od nečega, zašto ne uživati i pušiti cigare?“
 - „Pušenje nije ništa opasnije od drugih opasnih aktivnosti koje ljudi rade.“

Barnumov efekt (ili Forerov efekt)

Forer je 1940-ih sproveo jedan eksperiment.

Studenti su išli na test ličnosti.

Nakon toga dat im je opis njihove ličnosti na osnovu testa.

1. Imate veliku potrebu da vas drugi ljudi vole i da vam se dive.
2. Imate tendenciju da budete kritični prema sebi.
3. Imate veliki deo neiskorišćenog kapaciteta koji niste iskoristili u svoju korist.
4. Iako imate neke slabosti ličnosti, generalno ste u mogućnosti da ih nadoknadite.
5. Vaše seksualno prilagođavanje predstavljalo vam je probleme.
6. Spolja ste disciplinovani i samokontrolisani, a iznutra ste skloni da budete zabrinuti i nesigurni.
7. Ponekad imate ozbiljne sumnje da li ste doneli pravu odluku ili uradili pravu stvar.
8. Više volite određenu količinu promena i raznolikosti i postajete nezadovoljni kada ste opterećeni ograničenjima.
9. Ponosite se kao nezavisni mislilac i ne prihvatate tuđe izjave bez zadovoljavajućeg dokaza.
10. Smatrate da nije mudro biti previše iskren u otkrivanju sebe drugima.
11. Ponekad ste ekstrovertni, ljubazni, druželjubivi, dok ste ponekad introvertni, oprezni, rezervisani.
12. Neke od vaših težnji su prilično nerealne.
13. Sigurnost je jedan od vaših glavnih ciljeva u životu.

Barnumov efekat (ili Forerov efekat)

Studenti su potom ocenjivali taj opis ocenama 1 do 5.

Prosek ocena je bio 4.2. U različitim ponavljanjima testa, prosek je bio isti.

Svima je dat potpuno isti opis ličnosti. Dobijen je kombinovanjem različitih rečenica iz horoskopa u dnevnim novinama.

Barnumov efekat (Forerov efekat)

Barnumov efekat (Forerov efekat) je naša tendencija da prihvatimo nejasne i opšte opise i analize koji bi se mogle odnositi na bilo koga kao specifične i značajne za nas same.

Barnumov efekt (Forerov efekt)

- Jasno je da se ovaj efekt može zloupotrebiti:
 - horoskop
 - tarot
 - gledanje u šolju
 - gledanje u dlan...

Pigmalion efekt ili efekat autosugestije

- Naziv potiče od grčkog mita o kralju Pigmalionu
- Bernard Šo, u svom delu Pigmalion, takođe ispituje ovu temu (odnos između ponašanja prema „cvećarki“ i „dama“)

Pigmalion efekat ili efekat autosugestije

Odnosi se na ulogu koju naša očekivanja mogu igrati u definisanju drugih.

Pigmalion efekt ili efekat autosugestije - primeri

- Povećanje cene akcija utiče na još povećanja cene akcija.
- „Pigmalion u učionici“: eksperiment sproveden 1968. godine.

Milgramov eksperiment ili Pogrešno postupanje zbog slepog prihvatanja autoriteta

Psiholog Stenli Milgram je 1960. godine izvodio ovaj eksperiment na Jejl univerzitetu

Pozvao bi dva čoveka na eksperiment. Jedan je sedeo u stolici i učio reči. Potom bi ga ispitivali te reči. U ruci je držao katodu i svaki put kada bi pogrešio udarila bi ga struja.

Napon struje je kontrolisao drugi čovek. Pri svakoj greški napon se povećavao za 15 volti. Maksimum je bio 450 volti (pored ovoga je stajalo „opasnost!!!“).

Milgramov eksperiment ili Pogrešno postupanje zbog slepog prihvatanja autoriteta

Prvi čovek je jaukao pri nekim udarima struje. Ipak, drugi čovek bi nastavio da povećava napon.

Bilo je dovoljno da mu vođa eksperimenta smireno govori:

„Morate nastaviti“, „Eksperiment zahteva da nastavite“,

„Veoma je važno da nastavite“, „Nemate drugog izbora nego da nastavite“...

Čak 63% ispitanika je nastavilo do kraja i do maksimalne voltaže!

Milgramov eksperiment - zaključak

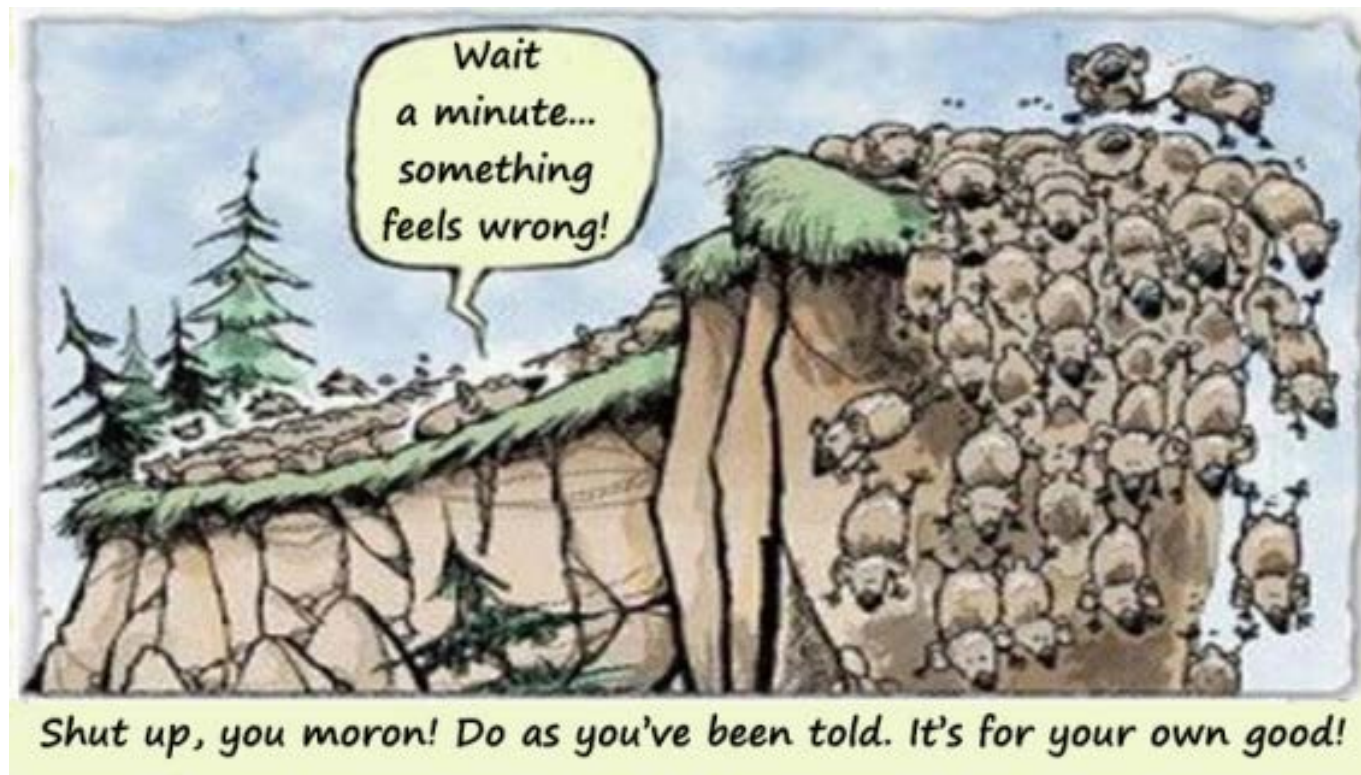
Uvek se mora razmisliti pre nego što se poslušava neka naredba,
uvek se pitajući da li je opravdano ono što se traži,
čak i ako naredbu izriče autoritet!

Ešov eksperiment ili Pogrešno postupanje koje omogućava konformizam

Ispitanik je u sobi sa 9 ljudi. Pokazane su im karte i potrebno je da odgovore na neko jednostavno pitanje u vezi karata. **Ispitanik odgovara poslednji.**

Namerno, svi ostali će reći pogrešan odgovor (za koji je očigledno da je pogrešan).

Čak 75% ispitanika će isto reći pogrešan odgovor kada dođe njegov red (prihvatiće sugestiju grupe).

Ešov experiment - zaključak

Konformizam je opasan i uvek se mora misliti svojom glavom.
Teško je, i ponekad neprijatno, ali neizostavno.

Hjumov maksimum

Dejvid Hjum (1711 - 1776), škotski filozof

Prema definiciji, objasnio je Hjum, **čudo** predstavlja kršenje zakona prirode koji se onda pripisuje čudotvornim moćima i slično.

Naše poverenje u zakone prirode zasnovano je na iskustvu (nemamo uvek dokaz); stoga je pogrešivo.

Ali svedočanstvo o čudu je takođe zasnovano na iskustvu.

Hjumov maxim

Ono što moramo uporediti su odgovarajuće verovatnoće dva događaja:

1. verovatnoća da je zaista došlo do kršenja zakona prirode
2. verovatnoća da svedok (ili neko od ljudi koji prenose informacije) pogreši ili pokušava da nas prevari

Čim se postavi problem na ovaj način, što je ispravan način, zaključujemo da je druga hipoteza verovatnija.

Hjumov maksimum i Karl Sagan

[Karl Sagan](#) (1934 - 1996), američki astrofizičar

„Izvanredna tvrđenja zahtevaju izvanredne dokaze.“

Hvala

Stasa Vujičić Stanković

stasa@math.rs

www.matf.bg.ac.rs/~stasa